

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.2.2.17>

TEORETYCZNO-PRAWNE PODEJŚCIE DO ROZUMIENIA ISTOTY KATEGORII „INTERESY NARODOWE UKRAINY”

Taras Zhuk

student Naukowo-Badawczego Instytutu Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0001-5712-033X

e-mail: TarasZhuk@ukr.net

Adnotacja. Artykuł poświęcono ujawnieniu istoty kategorii prawnej „interesy narodowe Ukrainy”. Na podstawie analizy opinii naukowców i przepisów obowiązującego prawa powstał wniosek, że interesy narodowe Ukrainy – jest to zjawisko rzeczywistości prawnej, ukształtowane przez wartości (interesy) obywateli Ukrainy w przejawach priorytetów i celów państwa (które mają dynamiczny charakter rozwoju, dostosowany do współczesnych potrzeb tradycji historyczno-kulturowej narodu i stanu jego wewnętrznej bezpiecznej sytuacji i stosunków zagranicznych z innymi państwami, w celu osiągnięcia równowagi głównych instytucji państwowych i politycznych systemów regulacji, życia człowieka i jednostki), które są zobiektywizowane do postaci obiektu chronionego prawem jako podstawowego elementu bezpieczeństwa narodowego, którego naruszenie narusza ustalony tryb jego bezpieczeństwa. Podsumowując, autor twierdzi, że interesy narodowe Ukrainy są wartościami (interesami) obywateli Ukrainy, które są sformalizowane w priorytety i cele państwa, tworzenie i zapewnienie odpowiednich warunków, do których realizacji są narzędziami do osiągnięcia stanu ochrony przed wewnętrznymi i zewnętrznymi zagrożeniami dla jego bezpieczeństwa narodowego. Wyjaśniono, że kategorie wartości i interesów w tym kontekście są nie tylko pokrewne, ale prawie identyczne (przykład, wartość – wolność; interes – być wolnym).

Słowa kluczowe: wartości ideologiczne, bezpieczeństwo narodowe, interes narodowy, priorytety narodowe, wartość społeczna.

THEORETICAL AND LEGAL APPROACH TO UNDERSTANDING THE ESSENCE CATEGORIES “NATIONAL INTERESTS OF UKRAINE”

Taras Zhuk

Applicant

Research Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0001-5712-033X

e-mail: TarasZhuk@ukr.net

Abstract. The article is devoted to revealing the essence of the legal category “national interests of Ukraine”. Based on the analysis of scholars’ opinions and the provisions of current legislation, the conclusion is formed that the national interests of Ukraine are a phenomenon of legal reality, formed by the values (interests) of the citizens of Ukraine in the manifestation of priorities and goals of the state. They have a dynamic nature of development, adapted to the modern needs of the historical and cultural tradition of the nation and the state of its internal security environment and foreign policy relations with other states, to achieve balance of basic institutions of political regulation, human life and personality. It is a fundamental component of national security, encroachment on which violates the established regime of its safety. The author argues that the national interests of Ukraine are the values (interests) of the citizens of Ukraine, which are formalized in the priorities and goals of the state to create and provide appropriate conditions for which are tools to protect Ukraine from internal and external threats to its national security. It is specified that the categories of values and interests in this context are not only related, but almost identical (example, value – freedom; interest – to be free).

Key words: ideological values, national interests, national priorities, national security, social value.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ПІДХІД ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ»

Тарас Жук

здобувач

Науково-дослідного інституту публічного права (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-5712-033X

e-mail: TarasZhuk@ukr.net

Анотація. Стаття присвячена розкриттю сутності правової категорії «національні інтереси України». На основі аналізу думок вчених і положень чинного законодавства сформувано висновок, що національні інтереси України – це явище правової дійсності, сформоване цінностями (інтересами) громадян України у вияві пріоритетів і цілей держави (які мають динамічний характер розвитку, пристосований до сучасних потреб історико-культур-

ної традиції нації та стану її внутрішнього безпекового середовища й зовнішньополітичних відносин з іншими державами, задля досягнення збалансованості основних інститутів систем державно-політичного регулювання, життєдіяльності людини й особистості), що об'єктивовані у форму законодавчо захищеного об'єкта як фундаментальної складової частини національної безпеки, посягання на яке порушує встановлений режим її схоронності. Узагальнюючи, автор стверджує, що національні інтереси України – це цінності (інтереси) громадян України, формалізовані у пріоритети та цілі держави, створення та забезпечення належних умов для реалізації яких є інструментами досягнення стану захищеності України від внутрішніх і зовнішніх загроз її національній безпеці. Уточнено, що категорії «цінності» й «інтереси» у цьому контексті є не тільки спорідненими, а майже ідентичними (приклад, цінність – свобода; інтерес – бути вільним).

Ключові слова: ідеологічні цінності, національна безпека, національні інтереси, національні пріоритети, соціальна цінність.

Вступ. Перші згадки про використання терміна «національний інтерес» з'явився у XVI ст. (Медвідь, 2007: 67). Вважається, що він став активно використовуватися державними діячами та вченими з моменту заснування національних держав для опису устремлінь і цілей суверенних утворень на міжнародній арені (Donald, 1976: 247).

Примітним є те, що як політико-правова категорія «національний інтерес» завжди була розпливчастою та двозначною. За твердженнями Б. Бхусала, її значення варіювалося залежно від контексту, в якому вона використовується. Це зумовлено тим, що державні діячі та політики застосовували цей термін у тому трактуванні, яке було вигідним, щоб виправдати дії своїх держав. Наприклад, Гітлер виправдав експансіоністську політику в ім'я «національних інтересів Німеччини», президенти США завжди виправдовували свої рішення займатися розробкою більш і більш руйнівної зброї в інтересах «національних інтересів США», а створення потужної ядерної бази в Дієго-Гарсія було виправдано США в ім'я вирішення проблеми, кинутої колишнім СРСР, а також для захисту інтересів США в Індійському океані (Bhusal, n.d.).

Це спонукає до логічних розмірковувань щодо співвідношення цілей реалізації влади «в ім'я національних інтересів країни» та складової частини їх моральності. Зокрема, за твердженням М.Г. Роскіна, наприклад, коли постало питання про необхідність об'єднання Італії та звільнення її території від іноземних окупантів, Макіавеллі стверджував, що «ніщо не може бути моральнішим, ніж інтереси італійської держави; відповідно, для їх досягнення можна було би використовувати аморальні цілі» (Roskin, 1994: 4). Така поведінка держави мотивована її потребою вижити та процвітати, однак для захисту своїх інтересів держава повинна раціонально приймати рішення (Clausewitz, 1976), тому ідею національних інтересів слід сприймати як важливу відправну точку – концепцію, яка дозволяє політикам у сфері національної безпеки чітко сформулювати, що важливо для країни та як нація повинна встановлювати свої пріоритети (Reveron, 2018).

Тож чим є національні інтереси України та що формує їх зміст? Пошук відповіді на поставлене запитання безпосередньо становить науковий інтерес цього дослідження.

Основна частина. Дослідження сутності (поняття та змісту) категорії «національний інтерес» є предметом численних наукових праць як зарубіжних (Д.Е. Нухтерлейн (1976), М.Г. Роскін (1994), Д.С. Реверон і Н.К. Гвосдьєв (2018)), так і вітчизняних (О. Бодрук (2001), Г. Костенко (2002), Ф. Медвідь (2006, 2007, 2017), Г. Ситник (2005, 2012, 2016), О. Дзьобань (2010), С. Вавженчук (2010), І. Пантелейчук (2012), П. Гай-Нижник і Л. Чупрій (2014), Ю. Кузнецова (2018)) вчених різних галузей наукових знань. Втім, у запропонованому напрямку розгляду цієї проблематики їхні наукові пошуки звернені не були.

Метою статті є розкриття сутності правової категорії «національні інтереси України».

Першочергово вважаємо за необхідне висловити декілька власних міркувань на рахунок сутності досліджуваної категорії:

1) національні інтереси є прямим відображенням розвитку держави та нації, характеристикою їхніх пріоритетів (що мають бути ідентичними) та напрямів реалізації державних політик щодо досягнення стану збалансованості усіх сфер життєдіяльності особи, суспільства та держави;

2) національні інтереси є динамічним правовим явищем, зміст якого формується під сильним впливом історико-культурної традиції нації, способу мислення її представників, ідеологічних цінностей конкретної країни загалом, станом її внутрішнього безпекового середовища та зовнішньополітичних відносин з іншими державами;

3) національні інтереси є волевиявленням дієздатних суб'єктів права, що уповноважені формувати, виявляти загрози, охороняти та захищати національні надбання, суспільні цінності та законні вимоги народу, по об'єктивізації їх у форму законодавчо захищеного об'єкта, посягання на яке є забороненим, забезпеченим мірами примусових заходів утримання від будь-яких дій, що порушують встановлений режим його схоронності;

4) національні інтереси, будучи ідентифікацією нації та держави, є індикатором розуміння для міжнародної арени особливостей як внутрішньої, так і зовнішньої політики кожної держави, їхніх цілей і способів досягнення запланованих результатів;

5) національні інтереси є основним підґрунтям, орієнтиром для стратегічного планування забезпечення національної безпеки, де стан захисту й охорони політичних, економічних, культурних та інших інтересів держави слугує показником його ефективності та результативності.

Пізнаючи безпосередню сутність національних інтересів України, слід звернути увагу на термінологію законодавства. Згідно з положеннями Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня

2018 р. № 2469-VIII цей термін позначає життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян (Про національну безпеку України, 2018).

Нормами Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. № 964-IV, що втратив чинність на підставі введення в дію попереднього вказаного Закону України, національними інтересами визначалися життєво важливі матеріальні, інтелектуальні та духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток (Про основи національної безпеки України, 2003).

Беручи за основу таке інтерпретування, Ф. Медвідь відзначає, що національні інтереси відображають фундаментальні цінності та прагнення українського народу, його потреби у гідних умовах життєдіяльності, а також цивілізовані шляхи їх створення і способи задоволення (Медвідь, 2006: 342). Вчений переконаний, що вони виступають як реалізація природного права народу на гідне існування, як важлива детермінанта національного відродження України. Вона стає особливо гострою в моменти, коли виникають нагальні потреби задовольнити спрагли національні сподівання і потреби та максимально використати багаті національні ресурси (Медвідь, 2007: 66).

Тож, на наш погляд, національні інтереси України – це цінності (інтереси) громадян України, формалізовані у пріоритети та цілі держави, створення та забезпечення належних умов для реалізації яких є інструментами досягнення стану захищеності України від внутрішніх і зовнішніх загроз її національній безпеці.

Тобто за сучасних умов розвитку інтерпретація «національного інтересу» має не стільки ідеологічний, скільки прагматичний характер і орієнтується не стільки на певні національні або загальнолюдські ціннісні установки, скільки на здатність держави (її державних органів) ставити перед собою певні цілі та добиватися їх виконання. Незважаючи на те, що цілі держави як конкретні її стратегії можуть змінювати під впливом певних соціально-політичних або економічних чинників, органи державної влади, до компетенції яких належить визначення цих цілей, повинні вміти їх ставити і досягати, що передбачає наявність військової сили, внутрішньої та зовнішньої стійкості, економічної конкурентноздатності тощо. Саме наявність у держави такої здатності виступає тим орієнтиром, який національний інтерес, у його прагматичній інтерпретації, задає державній політиці (Пантелейчук, 2012). Як зазначає А. Соловйов: «Національний інтерес є надзвичайно важливим орієнтиром самостійної політичної діяльності національно-орієнтованих сил у системі державної влади» (Соловйов, 2005: 183).

Відповідно, як «важливий орієнтир», національний інтерес не може включати всі цінності (інтереси) громадян України. Уточнимо, що згідно з результатами опитування, проведеного з 11 по 13 грудня 2009 р. Інститутом Горшеніна на тему: «Мораль і життєві цінності українського суспільства», головними життєвими цінностями українці вважають здоров'я (78,7%) і матеріальне забезпечення (72,4%). Близько половини опитаних (49,2%) найбільш важливою цінністю вважають щасливе сімейне життя, а близько третини – цікаву роботу (37,2%) і благополучне становище у країні (34,8%). Приблизно п'ята частина респондентів назвала найбільш важливими цінностями приємне проведення часу (21,5%) і незалежність у вчинках і діях (19,2%), а кожен шостий (15,3%) поставив на чолі життєвих цінностей пізнання й інтелектуальний розвиток. Інші життєві цінності мають 0,7% опитаних, а 2,6% важко відповісти (Мораль і життєві цінності українського суспільства: результати соціологічного опитування, 2009).

Водночас, за результатами соціологічного опитування у 2020 р., яке проводив Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва у співпраці з Центром про права людини ZMINA за підтримки Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні, серед ціннісних пріоритетів українців є свобода (84% респондентів зазначили її як основну цінність), справедливість (72%) і безпека (63%). Втім, порівняно з 2016 р. важливість безпеки для українців як основоположної цінності знизилася на 8%, натомість порівняно з 2016 р. на 6% зросла кількість громадян, які вважають толерантність основоположною цінністю, адже у 2020 р. її обрала третина опитаних українців (Bekeshkina, 2020).

Перше, на що потрібно звернути увагу, – категорії «цінності» й «інтереси» у цьому контексті є не тільки спорідненими, а майже ідентичними (приклад, цінність – свобода; інтерес – бути вільним). По-друге, як бачимо, коли відбуваються стрімкі, революційні перетворення, вони зазвичай супроводжуються суттєвими зрушеннями у масовій свідомості, зміною (Балакірева, 2002: 22) ціннісних орієнтирів українців, що свідчить про наявність градаційної їх складової частини – сталих, тобто незмінних у перебігу значного проміжку часу (наприклад, безпека, незалежність чи соціальний захист) і перемінних, значення яких варіюється у свідомості українців залежно від внутрішньої ситуації у країні чи зовнішніх чинників (наприклад, мирне врегулювання збройного конфлікту на Сході України).

Таким чином, у конкретний проміжок часу цінності українців є різними. Можливо, саме тому положення Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII містять вказівку на «життєво важливі інтереси людини, суспільства та держави» та «фундаментальні національні інтереси України». До числа перших Стратегією національної безпеки України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020 віднесено встановлення миру, відновлення суверенітету і територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону й загалом утвердження вільної, заможної, безпечної України, у якій панує право, де кожен може реалізувати свої таланти та здібності, де люди дихають чистим повітрям, п'ють чисту воду та з якою пов'яжуть долю їхні діти й онуки (Стратегія національної безпеки України «Безпека

людини – безпека країни», 2020). «Фундаментальними» вищевказаний закон визначає: 1) державний суверенітет і територіальну цілісність, демократичний конституційний лад, недопущення втручання у внутрішні справи України; 2) сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення; 3) інтеграцію України у європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства у Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами (Про національну безпеку України, 2018). Зазначене демонструє факт ототожнення законодавцем категорій «життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави» та «фундаментальні національні інтереси України».

Відповідно, в Україні не прийнято на законодавчому рівні класифікувати національні інтереси (Ситник, 2005: 310). Цей факт не є позитивним, адже щонайменше життєво важливі інтереси особистості, суспільства та держави (фундаментальні) формують різні складові частини. На це вказує формулювання ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII, де передбачено, що «державна політика у сферах національної безпеки й оборони спрямована на захист: людини і громадянина – їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства – його демократичних цінностей, добробуту й умов для сталого розвитку; держави – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій» (Про національну безпеку України, 2018).

Г. Ситник і М. Ситник причину такої методологічної помилки вбачають у відсутності чіткого розуміння суті національних цінностей, інтересів і цілей (Ситник, 2005: 311).

Ми дотримуємося думки, що життєво важливі інтереси особистості, суспільства та держави (фундаментальні) є однією із класифікаційних груп національних інтересів України. Про інші три ще у 1998 р. говорили Г.Т. Еллісон і Р. Блеквілл, вказуючи, що національні інтереси визначаються як життєво важливі, надзвичайно важливі, важливі та другорядні. Так, життєво важливі інтереси необхідні для виживання; надзвичайно важливі – ті, що завдають шкоди країні, але не поставлять її під загрозу; важливі інтереси – це ті, що потенційно мали би серйозні негативні наслідки, а вторинні інтереси – це бажані умови, але вони не мають прямого впливу на країну (Allison, 1998). Втім, національні інтереси можуть бути класифіковані й за іншими ознаками. Г. Ситник і М. Ситник (Ситник, 2005: 310) у межах власної праці відзначають, що Г. Костенко пропонує класифікувати їх за: характером (коаліційні, національні); взаємністю (однобічні, взаємні); ступенем черговості (першочергові, інші); масштабом (глобальні, регіональні, локальні); ступенем важливості (життєво важливі, важливі, істотні); ступенем терміновості (постійні, довгострокові, середньострокові, поточні) (Костенко, 2002). О. Бодрук вирізняє: фундаментальні національні інтереси та життєво важливі національні інтереси (Бодрук, 2001), а В. Манилов вбачає доцільність класифікації національних інтересів на: життєво важливі інтереси, важливі національні інтереси та просто національні інтереси (Манилов, 1999).

Можемо констатувати, що у профільному Законі України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII визначено сталі (незмінні протягом значного проміжку часу) ціннісні орієнтири українців, із передбаченою можливістю деталізації переліку національних інтересів людини, суспільства і держави іншими актами законодавства залежно від потреб розвитку соціально-політичних або економічних відносин України. Прикладом зазначеного можна вважати Доктрину інформаційної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 25 лютого 2017 р. № 47/2017, у якій передбачено, що: національними інтересами України в інформаційній сфері є: 1) життєво важливі інтереси особи: забезпечення конституційних прав і свобод людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації; забезпечення конституційних прав людини на захист приватного життя; захищеність від руйнівних інформаційно-психологічних впливів; 2) життєво важливі інтереси суспільства і держави: захист українського суспільства від агресивного впливу деструктивної пропаганди, передусім із боку Російської Федерації; захист українського суспільства від агресивного інформаційного впливу Російської Федерації, спрямованого на пропаганду війни, розпалювання національної та релігійної ворожнечі, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України; всебічне задоволення потреб громадян, підприємств, установ і організацій усіх форм власності у доступі до достовірної й об'єктивної інформації; забезпечення вільного обігу інформації, крім випадків, передбачених законом; розвиток і захист національної інформаційної інфраструктури; збереження і примноження духовних, культурних і моральних цінностей Українського народу; забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України; вільний розвиток, використання і захист мов національних меншин і сприяння вивченню мов міжнародного спілкування та ін. (Про Доктрину інформаційної безпеки України, 2017).

Відповідно, чинне законодавство у тактико-стратегічних документах уточнює перелік національних інтересів України залежно від сфери виникнення актуальних загроз національній безпеці (воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо (Про національну безпеку України, 2018)), визначаючи їх усі як життєво важливі.

Щодо цього автори підручника «Глобальна та національна безпека» В. Абрамов, Г. Ситник, В. Смолянюк та ін. влучно зауважують, що перелік життєво важливих інтересів, визначених чинним законодавством, містить низку таких інтересів, які навряд чи можна вважати життєво важливими національними інтересами України, тобто інтересами виживання (Ситник, 2016: 80), наприклад, сприяння вивченню мов міжнародного

спілкування. Втім, очевидно, за умов війни або внутрішнього суспільно-політичного конфлікту, який має тенденцію до переростання у збройний (Ситник, 2012: 71), основним пріоритетом України сьогодні є державна безпека, бо на перший план висуваються завдання збереження цілісності, суверенітету та конституційного ладу. Тому вони і визначаються як життєво важливі національні інтереси (Ситник, 2012: 71).

Висновки. Аналіз думок вчених і положень чинного законодавства дає можливість схарактеризувати національні інтереси України як явище правової дійсності, сформоване цінностями (інтересами) громадян України у вияві пріоритетів і цілей держави (які мають динамічний характер розвитку, пристосований до сучасних потреб історико-культурної традиції нації та станом її внутрішнього безпекового середовища й зовнішньополітичних відносин з іншими державами, задля досягнення збалансованості основних інститутів систем державно-політичного регулювання, життєдіяльності людини й особистості), що об'єктивовані у форму законодавчо захищеного об'єкта як фундаментальної складової частини національної безпеки, посягання на яке порушує встановлений режим її схоронності.

Список використаних джерел:

1. Балакірєва О.В. Трансформація ціннісних орієнтацій в українському суспільстві. *Український соціум*. 2002. № 1. С. 21–32.
2. Бекешкіна І. Що українці знають та думають про права людини: оцінка змін (2016–2020)»: Результати соціологічного опитування з 6–19 жовтня 2020 р. *Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва*. 2020. URL: <https://dif.org.ua/article/shcho-ukraintsi-znayut-ta-dumayut-pro-prava-lyudini-otsinka-zmin-2016-2020>.
3. Бодрук О.С. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти : монографія. Київ : НІПМБ, 2001. 300 с.
4. Глобальна та національна безпека : підручник / авт. кол., за заг. ред. Г.П. Ситника. Київ : НАДУ, 2016. 784 с.
5. Костенко Г.Ф. Теоретичні аспекти стратегії національної безпеки : навчальний посібник. Київ : ДЕМІД, 2002. 144 с.
6. Манилов В.А. Безопасность в эпоху партнерства : монографія. Москва : ТЕРРА, 1999. 368 с.
7. Медвідь Ф. Політико-правові засади аналізу категорії «національно-державні інтереси України» в системі міжнародних відносин. *Наукові записки; Курасівські читання – 2005*. 2006. Вип. 30, кн. 2. С. 341–351.
8. Медвідь Ф. Політико-правові засади концепції національних інтересів України. *Політичний менеджмент*. 2007. № 6. С. 66–73.
9. Мораль і життєві цінності українського суспільства: результати соціологічного опитування з 11 по 13 грудня 2009 р. *Gorshenin Institut*. 2009. URL: <http://gorshenin.ua/topics/sotsiologiya/>.
10. Пантелейчук І.В. Національний інтерес як механізм формування геополітичного іміджу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 2.
11. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 31. Ст. 241.
12. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 351. Втрата чинності від 08 липня 2018 р., підстава – 2469-VIII.
13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 р. «Про Доктрину інформаційної безпеки України» : Указ Президента України від 25 лютого 2017 р. № 47/2017. *Урядовий кур'єр*. 2017. № 38.
14. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) : підручник Київ : НАДУ, 2012. 544 с.
15. Ситник Г.П., Ситник М.Г. Про один із підходів визначення ієрархії національних інтересів в процесі розробки стратегії національної безпеки України. *Університетські наукові записки*. 2005. № 3. С. 309–313.
16. Солов'єв А.И. Политология: Политическая теория, политические технологии. Москва : Аспект Пресс, 2005. 559 с.
17. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» : Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 179.
18. Bhuwan Bhusal. National interest. *Academia*. URL: https://www.academia.edu/35726886/National_interest_doc.
19. Carl von Clausewitz, *On War*, ed. and trans. Michael Howard and Peter Paret (Princeton, N.J.: Princeton Univ. Press, 1976). P. 80–81, 87–88.
20. Derek S. Revere and Nikolas K. Gvosdev. National Interests and Grand Strategy. *The Oxford Handbook of U.S. National Security*, 2018. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780190680015.013.3.
21. Donald E. Nuechterlein. National interests and foreign policy: A conceptual framework for analysis and decision-making. *Review of International Studies*. 1976. Vol. 2. Issue 3. P. 246–266.
22. Graham T. Allison, Robert Blackwill. America's National Interests. *Office of Justice Programs*, 1998. URL: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/americas-national-interests>
23. Michael G. Roskin. National Interest: From Abstraction to Strategy. *Parameters*. 1994. P. 4–18.

References:

1. Balakirjeva O.V. (2002). Transformatsiia tsinnisnykh oriientatsii v ukrainskomu suspilstvi [Transformation of value orientations in Ukrainian society]. *Ukrainskyi sotsium*. № 1. pp. 21–32. [in Ukrainian].
2. Bekeshkina I. (2020). Shcho ukraintsi znaiut ta dumaiut pro prava liudyny [What Ukrainians know and think about human rights: an assessment of change (2016–2020)]: otsinka zmin (2016–2020): Rezultaty sotsiolohichnoho opytuvannia z 6–19 zhovtnia 2020 roku. *Fond "Demokratychni initsiatyvy" imeni Ilka Kucheriva*. URL: <https://dif.org.ua/article/shcho-ukraintsi-znayut-ta-dumayut-pro-prava-lyudini-otsinka-zmin-2016-2020> [in Ukrainian].

3. Bodruk O.S. (2001). Struktury voiennoi bezpeky: natsionalnyi ta mizhnarodnyi aspekty [Military security structures: national and international aspects]: Monohrafiia. Kyiv: NIPMB. 300 p. [in Ukrainian].
4. Sytnyka H.P. (2016). Hlobalna ta natsionalna bezpeka: pidruchnyk [Global and national security]. Kyiv : NADU. 784 p. [in Ukrainian].
5. Kostenko H.F. (2002). Teoretychni aspekty stratehii natsionalnoi bezpeky [Theoretical aspects of national security strategy]. Navchalnyi posibnyk. Kyiv: DEMID. 144 p. [in Ukrainian].
6. Manilov V.A. (1999). Bezopasnost v epokhu partnerstva [Security in an era of partnership]: Monogr. Moskva: TERRA. 368 p. [in Russian].
7. Medvid F. (2006). Polityko-pravovi zasady analizu katehorii “natsionalno-derzhavni interesy Ukrainy” v systemi mizhnarodnykh vidnosyn [Political and legal bases of the analysis of the category “national-state interests of Ukraine” in the system of international relations]. *Naukovi zapysky; Kurasivski chytannia* – 2005. Vyp. 30, kn. 2. pp. 341–351. [in Ukrainian].
8. Medvid F. (2007). Polityko-pravovi zasady kontseptsii natsionalnykh interesiv Ukrainy [Political and legal principles of the concept of national interests of Ukraine]. *Politychnyi menedzhment*. № 6. pp. 66–73. [in Ukrainian].
9. Moral i zhyttievi tsinnosti ukrainskoho suspilstva [Morality and life values of Ukrainian society]: rezultaty sotsiolohichnoho opytuvannia z 11 po 13 hrudnia 2009 r. Gorshenin Institut, 2009. URL: <http://gorshenin.ua/topics/sotsiologiya/> [in Ukrainian].
10. Panteleichuk I.V. (2012). Natsionalnyi interes yak mekhanizm formuvannia heopolitychnoho imidzhu [National interest as a mechanism for forming a geopolitical image]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. № 2. [in Ukrainian].
11. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy [On the national security of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 r. № 2469-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2018. № 31. st. 241. [in Ukrainian].
12. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy [On the foundations of national security of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 19.06.2003 r. № 964-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2003. № 39. st. 351. Vtrata chynnosti vid 08.07.2018r., pidstava – 2469-VIII. [in Ukrainian].
13. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine] vid 29 hrudnia 2016 roku “Pro Doktrynu informatsiinoi bezpeky Ukrainy”: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25.02.2017 № 47/2017. Uriadovyi kurier. 2017. № 38. [in Ukrainian].
14. Sytnyk H.P. (2012). Derzhavne upravlinnia u sferi natsionalnoi bezpeky (kontseptualni ta orhanizatsiino-pravovi zasady) [Public administration in the field of national security (conceptual and organizational and legal principles)]: Pidruchnyk Kyiv: NADU. 544 p. [in Ukrainian].
15. Sytnyk H.P., Sytnyk M.H. (2005). Pro odyin iz pidkhodiv vyznachennia iierarkhii natsionalnykh interesiv v protsesi rozrobky stratehii natsionalnoi bezpeky Ukrainy [About one of the approaches to determining the hierarchy of national interests in the process of developing the national security strategy of Ukraine]. *Universytetski naukovi zapysky*. № 3. pp. 309–313. [in Ukrainian].
16. Solovev A.I. (2005). Politologiiia: Politicheskaiia teoriia, politicheskiiie tekhnologii. Moskva: Aspekt Press. 559 p. [in Russian].
17. Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy “Bezpeka liudyny – bezpeka krainy” [National Security Strategy of Ukraine “Human security – country security”]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku № 392/2020. Uriadovyi kurier. 2020. № 179. [in Ukrainian].
18. Bhuwan Bhusal. National interest. *Academia*. URL: https://www.academia.edu/35726886/National_interest_doc [in English].
19. Carl von Clausewitz, On War, ed. and trans. Michael Howard and Peter Paret (Princeton, N.J.: Princeton Univ. Press, 1976), pp. 80–81, 87–88. [in English].
20. Derek S. Reveron and Nikolas K. Gvosdev. National Interests and Grand Strategy. *The Oxford Handbook of U.S. National Security*, 2018. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780190680015.013.3 [in English].
21. Donald E. Nuechterlein. National interests and foreign policy: A conceptual framework for analysis and decision-making. *Review of International Studies*. 1976. Volume 2. Issue 3. P. 246–266. [in English].
22. Graham T. Allison; Robert Blackwill. America’s National Interests. *Office of Justice Programs*, 1998. URL: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/americas-national-interests> [in English].
23. Michael G. Roskin. National Interest: From Abstraction to Strategy. *Parameters*. 1994. P. 4–18. [in English].